

B i j l a g e 1 :
A a n w i j z i n g b e s c h e r m d
d o r p s g e z i c h t

W
E L
Z I J N
V O L K S
G E Z O N D
H E I D E N
C U L T U U RKenmerk
MMA/MO 3887

Rijswijk

27 JAN. 1987

De Minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur
en

De Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer

Overwegende, dat de ruimtelijke structuur van Makkum, gebaseerd op een van oorsprong 17de eeuwse handelsnederzetting en een aangrenzend terpdorp en bestaande uit een specifiek patroon van bebouwde en onbebouwde ruimten in samenhang met overwegend historische bebouwing en waterwerken, een waardevolle karakteristiek en bijzondere herkenbaarheid bezit;

dat het gebied derhalve een beeld oplevert dat van algemeen belang is vanwege de schoonheid en het karakter ervan;

Gehoord de Monumentenraad, de Raad van de gemeente Wonseradeel, Gedeputeerde Staten van Friesland en de Rijksplanologische Commissie;

b e s l u i t e n

het gebied in de gemeente Wonseradeel, zoals is aangegeven op de bij deze beschikking behorende tekening nr. 212 I, en zoals omschreven in de toelichting bij deze beschikking, aan te wijzen als beschermd dorpsgezicht in de zin van artikel 20 van de Monumentenwet.

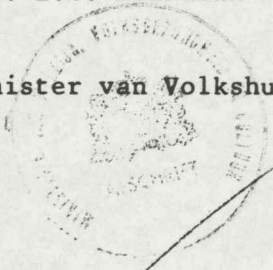
Van deze beschikking, waarvan mededeling zal worden gedaan in de Nederlandse Staatscourant, zal afschrift worden gezonden aan de Monumentenraad, de Raad van de gemeente Wonseradeel, Gedeputeerde Staten van Friesland en de Rijksplanologische Commissie.

Ingevolge artikel 26 van de Monumentenwet kunnen belanghebbenden van de hier bedoelde beslissing binnen twee maanden na de datum van verzending dezes in beroep komen bij de Kroon. Het beroepschrift dient te worden gericht aan Hare Majesteit de Koningin, per adres Kabinet der Koningin, Korte Vijverberg 3, 2513 AB 's-Gravenhage.

De Minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur,

mr.drs. L.C. Brinkman

De Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer,

drs.E.H.T.M.Nijpels

2.110519170003

dorpsgezicht Makkum

ID - 1356
C-2
27/1/1987

BESCHERMDE STADS- EN DORPSGEZICHTEN EX ARTIKEL 20
VAN DE MONUMENTENWET

MAKKUM, gemeente Wonseradeel

Toelichting op het besluit tot aanwijzing van
Makkum als beschermd dorpsgezicht

Het beschermde dorpsgezicht omvat het op bijgaande kaart
(Rijksdienst voor de Monumentenzorg, tekening nr. 212-I)
door een stippellijn omgrensd gebied.

RDMZ, december 1985

INLEIDING

Het beschermde dorpsgezicht betreft de kom van het dorp Makkum, gelegen aan de westkust van Friesland op een afstand van ca. 15 km. ten zuiden van Harlingen.

In het dorpsgebied van het terpdorp Makkum, aan de oostkust van de Zuiderzee, ontstond vanaf de 16de eeuw een nederzetting bij een aldaar gelegen uitwateringssluiss.

Ten gevolge van de gunstige ligging groeide deze nederzetting, met name gedurende de 17e eeuw, uit tot een plaats met een belangrijke handels-, scheepvaart- en nijverheidsfunctie.

Nadat in de 18de eeuw de groei van Makkum stagneerde, trad vanaf het begin van de 19de eeuw een sterke teruggang van deze bestaansbronnen op, zodat het van oorsprong overwegend 17de eeuwse nederzettingsspatroon tot het midden van de 20ste eeuw nagenoeg geen uitbreiding heeft ondergaan.

Naast een aantal nijverheidsbedrijven dat zich in het dorp heeft kunnen handhaven, vormen de voorzieningen en de toeristische functie de huidige bestaansbasis van Makkum.

Het nederzettingsspatroon, dat zich uitstrekt aan weerszijden van de Grote Zijlroede met aan de noordzijde een uitloper tot aan het oorspronkelijke terpdorp, is door de geleidelijke en weinig ingrijpende ruimtelijke ontwikkeling gaaf bewaard gebleven, waarbij het nog aanwezige water en het sluiscomplex een duidelijk beeld geven van het ontstaan en de historische ontwikkeling van het dorp. In samenhang met de overwegend goede historische kwaliteit van de bebouwing, waaronder ruim 50 beschermde monumenten, levert dit een beeld van zodanige cultuurhistorische waarde dat een aanwijzing van Makkum als beschermd dorpsgezicht gerechtvaardigd is.

ONTSTAAN EN ONTWIKKELING

Reeds vóór het begin van de jaartelling worden in de kleigebieden van Noord-Nederland door vissers en landbouwers de eerste nederzettingen gesticht. In het niet door dijken beschermd gebied komen de hoger gelegen gronden het meest voor vestiging in aanmerking, zodat deze nederzettingen ontstaan op de kwelderruggen, door opslibbing gevormde natuurlijke verhogingen in het landschap. Door bewuste verdere ophoging van de nederzetting gedurende periodes dat de zeespiegel rees zijn de voor het kleigebied kenmerkende terpdorpen tot stand gekomen.

Het terpdorp Makkum wordt in de 10de eeuw voor het eerst vermeld als "Maggenheim" op een lijst van dorpen waar het Duitse klooster Fulda bezittingen heeft. Het dorp ligt dan, samen met andere terpdorpen, aan de zuidwestzijde van het Friese Westergo op een langgestrekte noord-zuid gerichte kwelderrug. Oostelijk hiervan strekt zich een laaggelegen klei-op-veen gebied uit, terwijl op enige afstand westelijk van de kwelderrug de zeearm het Vlie is gelegen. In dit laatste treedt een ingrijpende verandering op wanneer vanaf circa 1200 de kustlijn in westelijke richting opschuift.

Ten gevolge van vergroting en afkalving van het Vlie ontstaat de Zuiderzee en komen de terpdorpen op korte afstand van de kust te liggen.

Door middel van bedijkingen wordt echter de opdringende zee aan banden gelegd. Om de afwatering van het bedijkte gebied te kunnen voortzetten voert men een aantal van de reeds bestaande, natuurlijke watergangen door middel van een sluis of zijl door de dijk. Bij de totstandkoming van zowel de bedijkingen als de daarmee samenhangende waterstaatkundige werken in Friesland is de bemoeienis van diverse in het gebied gevestigde kloostergemeenschappen van doorslaggevende betekenis geweest.

In het dorpsgebied van Makkum komen op deze wijze twee uitwateringssluissjes tot stand, beide gelegen ten zuiden van het oorspronkelijke terpdorp. De noordelijke en tevens grootste sluis, die het water van de Grote Zijlroede afvoert, is genoemd naar het Oldenklooster onder Hartwerd, dat voor de totstandkoming en het onderhoud van deze zijl zorgdroeg.

Ten zuiden daarvan, in de Kleine Zijlroede, ligt de Achlumerzijl welke wordt beheerd door het klooster te Achlum.

Het belang van de zijlen te Makkum neemt sterk toe wanneer in de 13de eeuw de Middelsee ten noordoosten van Bolsward wordt bedijkt. Als gevolg hiervan worden de aanvankelijk aan de kust gelegen gebieden Hennaarderadeel en Baarderadeel van hun natuurlijke afwateringsmogelijkheid beroofd. In plaats van afwatering op de Middelsee vindt vanaf dan de afvoer van het overtollige binnenwater vanuit deze gebieden plaats via Makkum. De relatie tussen het, eveneens ten noordoosten van Bolsward gelegen, Oldenklooster en de zijl te Makkum zal aan deze ontwikkeling zeker hebben bijgedragen. Behalve de toegenomen waterstaatkundige betekenis krijgt vooral de Grote Zijlroede tevens de functie van toegang over het water vanaf de Zuiderzee naar het landinwaarts gelegen stadje Bolsward. Een en ander brengt met zich mee dat de zijlen reeds vroeg van strategische betekenis zijn. In het jaar 1420 is er al een schans of verdedigingswal bekend bij Makkum, welke daar door de Hollanders zou zijn opgeworpen. Gedurende de daaropvolgende eeuw, gekenmerkt door de regelmatig oploeiende strijd tussen Schieringers en Vetkopers, is er verscheidene malen sprake van een militaire versterking bij Makkum. Zo wordt omstreeks 1444, wanneer door het klooster Bloemkamp (Oldenklooster) verbouwingen aan de spui of sluis te Makkum worden uitgevoerd, door de Schieringers een omwalling aangelegd, terwijl in 1522 zelfs twee schansen tussen de twee zijlen worden vermeld.

De oude Makkummer- of Oldenkloosterzijl blijkt steeds minder goed aan zijn functie te kunnen voldoen en wordt in 1542, op verzoek van de Friese overheid, iets naar het zuiden verplaatst waarbij tevens de sluiskolk wordt vergroot.

Als gevolg van deze verplaatsing ontstaat een knik in het beloop van de Grote Zijlroede, welke nu nog in de rooilijn van de bebouwing ter plaatse herkenbaar is.

Van enige dorpsvorming in de omgeving van de zijl lijkt in die periode nog nauwelijks sprake te zijn; in het jaar 1546 telt Makkum 46 boerderijen die voornamelijk op en rondom de oorspronkelijke terp gelegen zullen zijn.

Pas gedurende de tweede helft van de 16de eeuw treedt, onder invloed van de toegenomen politieke stabiliteit, een geleidelijk economisch herstel op waardoor in de directe omgeving van de zijlen een nederzetting tot ontwikkeling kan komen. Deze nederzetting blijft vooreerst ressorteren onder het oorspronkelijke terpdorp Makkum en wordt ter onderscheiding daarvan aangeduid als Statum.

Hoewel betrouwbare gegevens daaromtrent ontbreken is het aannemelijk dat de eerste bebouwing van Statum tegen het einde van de 16de eeuw tot ontwikkeling komt langs de Grote Zijlroede, ten oosten van de sluis.

Onduidelijk is in hoeverre er op dat moment nog iets over is van de beide schansen, maar bij de verlegging van de Oldenkloosterzijl in 1542 zal waarschijnlijk de noordelijke schans reeds voor een groot deel zijn verdwenen. Bij de Achlumerzijl hebben zich tot dan minder ingrijpende wijzigingen voltrokken, zodat zich daar, naast de benaming Schans, wellicht enige bijbehorende bebouwing heeft kunnen handhaven.

De ontwikkelingen concentreren zich echter aan de Grote Zijlroede. Ten oosten van de eerste bebouwing van Statum is reeds vóór 1700 nijverheid gevestigd in de vorm van tichelwerken en kalkovens, welke kunnen profiteren van de gunstige vervoer- en overslagmogelijkheden.

Het oorspronkelijke terpdorp heeft slechts een beperkte ruimtelijke en functionele relatie met de nieuwe nederzetting die in zijn dorpsgebied ontstaat. Het pad over de dijk vormt de belangrijkste verbinding tussen Statum en Makkum, terwijl het terpdorp voor het overige, via de Melkvaart en de opvaarten naar de boerderijen, vooral gericht is op de binnendijs gelegen agrarische gronden.

Aan het begin van de 17de eeuw komt, zowel onder invloed van de toenemende handels- en nijverheidsbelangen als in verband met de noodzaak de afwatering te verbeteren, een belangrijke waterstaatkundig werk tot stand dat van grote invloed is op de ruimtelijke structuur van het dorp. Ondanks de veelvuldige vernieuwingen en verbeteringen blijkt de Makkumerzijl niet aan zijn doel te beantwoorden, waarop in 1606 de sluis opnieuw in zuidelijke richting wordt verplaatst. Het nieuw gegraven westelijk deel van de Grote Zijlroede krijgt daarbij over grote lengte een nieuw beloop en een aanmerkelijk grotere breedte zodat deze tevens als binnenhaven kan worden gebruikt. Dit wijst erop dat de bebouwing aan weerszijden van de "oude" Grote Zijlroede op dat moment reeds een zodanige omvang had bereikt dat de gewenste verbreding op die plaats niet meer uitvoerbaar was.

Na het gereedkomen van de nieuwe sluis wordt de oude zijl buiten gebruik gesteld en kort daarop gedempt en door verbreding en verhoging tot onderdeel van de zeedijk gemaakt. De noordelijke arm van de Grote Zijlroede zal echter nog tot het begin van de 20ste eeuw als watergang gehandhaafd blijven.

De verplaatsing van de Makkumerzijl betekent een ingrijpende wijziging van de stedenbouwkundige structuur, die tot stand komt in een periode waarin Statum zijn grootste economische bloei doormaakt. De reeds ingezette ontwikkeling van bebouwing aan de Grote Zijlroede vindt vooral gedurende de eerste helft van de 17de eeuw zijn vervolg in grootscheepse bouwactiviteiten waardoor de nederzetting zich in een snel tempo uitbreidt.

Behalve een verdere verdichting en verlenging van de bebouwing aan weerszijden van de noordelijke arm van de Grote Zijlroede (de Ryge), wordt de Voorstraat aan de noordzijde van de nieuwe Zijlroede bebouwd, gevolgd door het Vallaat aan de zuidzijde daarvan. Aan het Vallaat blijkt de uitgifte van huiskavels zich nog tot ver in de tweede helft van de 17de eeuw te hebben voortgezet.

Naast deze terreinen ten behoeve van de voornamelijk woon- en handelsfuncties worden ook gebieden ontwikkeld waarin ambachtsbedrijfjes en kleinere woningen een plaats vinden. Vanaf circa 1620 komen, ten noorden van de oude Grote Zijlroede, de Slotmakersstraat en de Vermaningsteeg tot stand, gevolg door de oostelijk daarvan gelegen Wijde Steeg en Stekkensteeg, tegenwoordig bekend als Middenstraat respectievelijk Schoolsteeg.

De tussen deze beide gebieden gelegen Kerkstraat, in het midden van de 17de eeuw aangeduid als Nieuwe Straat, ontwikkelt zich te zelfder tijd tot een belangrijke dorpsstraat die een verbinding vormt met het terpdorp Makkum. De percelen aan weerszijden van deze Nieuwe Straat worden in snel tempo als bouwkaavel uitgegeven. Daarnaast komt ook via het water een directe verbinding met het agrarisch gebleven terpdorp Makkum tot stand door het graven van de Bleekvaart, wellicht als verbreding van een reeds bestaande sloot. Hierdoor ontstaat een rechtstreekse vaarverbinding tussen de Grote Zijlroede en de opvaartenstructuur bij het terpdorp. Hieruit blijkt dat de relaties tussen de agrarische en de handelsnederzetting sterker worden waarschijnlijk onder invloed van de toenemende marktfunctie van Statum.

Vanaf circa 1640 wordt ook de Bleekvaart in de bebouwingsstructuur van Statum opgenomen wanneer langs de oostzijde daarvan bouwkaavels worden uitgegeven.

Aan de zuidzijde van de nederzetting vindt een vergelijkbare ontwikkeling plaats. Tussen de Grote en de Kleine Zijlroede wordt een verbinding tot stand gebracht door de aanleg van de Krommesloot en vanaf circa 1650 verrijst langs de oostzijde van dit water woon- en bedrijfsbebouwing.

Hoewel de totstandkoming van de Krommesloot de mogelijkheden voor vestiging van nijverheidsbedrijven aan de Kleine Zijlroede vergroot, blijft het zwaartepunt van de bedrijfsontwikkeling aan de Grote Zijlroede liggen. De uit het begin van de 18de eeuw daterende kaart van Schotanus geeft daarvan een duidelijk beeld.

Ten behoeve van de kalkfabricage, waaraan Statum een groot deel van zijn groei en welvaart in de 17de eeuw dankt, wordt een groot aantal kalkovens opgericht aan weerszijden van de Grote Zijlroede ten oosten van het dorp. Zowel voor de aanvoer van de grondstof (schelpen) als de brandstof (turf) is de plaats gunstig gelegen, terwijl gedurende deze periode vooral de uitgebreide bouwactiviteiten in Amsterdam voor een goed bereikbare afzetmarkt zorgen. Volgens overlevering zouden er in 1622 reeds 100 kalkovens zijn geweest.

Naast de kalkbranderijen komt ook de aardewerkindustrie in de vorm van pan-, steen- en estrikbakkerijen tot ontwikkeling, die in samenhang met de toegenomen handelsactiviteiten leiden tot bedrijvigheid op het gebied van de scheepvaart en scheepsbouw. In verband hiermee ondergaat de in 1606 verplaatste Makkumerzijl in de jaren 1662-1663 opnieuw een ingrijpende verbetering, waarbij de tot dan bestaande overkluizing wordt vervangen door een valbrug en de sluiskolk in steen wordt vernieuwd.

Daarnaast neemt de handels- en marktfunctie een grote vlucht, waarvan onder meer de bouw van een boter-, kaas- en vleeswaag in 1696 getuigt. Op de nabijgelegen kaden van de afgedamde noordelijke arm van de Grote Zijlroede is dan reeds een goederenmarkt tot ontwikkeling gekomen, die eveneens voornamelijk is gericht op de verhandeling van agrarische producten.

De krachtige economische ontwikkeling en de daarmee gepaard gaande snelle groei van de nederzetting resulteren erin dat aan het eind van de 17de eeuw de nu bekende stedenbouwkundige structuur van Makkum vrijwel volledig tot stand is gekomen.

Deze structuur is dan, behalve uit de terpsituatie, opgebouwd uit de gaffelvormige Grote Zijlroede met ten noorden daarvan de Kerkstraat en de Bleekvaart en de daarop aansluitende straten, terwijl ten zuiden van de Grote Zijlroede, bij de Schans ook reeds de aanzet voor een stratenpatroon aanwezig is.

Uit de rechthoekige opzet van het ontsluitingspatroon, gericht op de Grote Zijlroede, is de planmatige en van overheidswege geleide ontwikkeling duidelijk af te lezen.

Mede als gevolg hiervan kenmerkt Statum zich door een zeer intensief ruimtegebruik, zodat zelfs op de Zuiderzeedijk, in de omgeving waar vóór 1606 de Makkumerzijl lag, een aantal dijkwoningen wordt gebouwd.

De industriële bedrijven bij Statum zijn vooral geconcentreerd op de beide oevers van de Grote Zijlroede en in mindere mate aan de Krommesloot en het aansluitende gedeelte van de Kleine Zijlroede. Naast een groot aantal kalkovens met de bijbehorende leshuizen bevinden zich hier onder meer scheepswerven, steen-, pan- en tegelbakkerijen en industriemolens.

Hoewel het terpdorp Makkum een afzonderlijke positie ten opzichte van Statum blijft innemen, is aan het einde van de 17de eeuw de situatie bereikt dat beide dorpen aaneen zijn gegroeid.

De verbindingsweg tussen Statum en Makkum is dan nagenoeg volgebouwd. Ook de bebouwing op de terp heeft een verdichting ondergaan, waardoor aan de Kerkeburen een kleine en meer aaneengesloten woonbebouwing is ontstaan. In een tijdspanne van ruim een eeuw blijkt Statum/Makkum zich ontwikkeld te hebben van een onbetekenend dorp tot een kleinsteedse nederzetting van 2777 inwoners in 1689. Het bijna stedelijke karakter komt ook tot uitdrukking in het gebruik van de aanduiding "Vlecke". Dorpen die eveneens als vlek worden aangeduid, zoals Woudsend, Joure en Grouw, hebben met Statum de ligging aan water en een sterk ontwikkelde handels- en bedrijfsfunctie gemeen.

Gedurende de 18de eeuw houdt de relatieve welvaart aanvankelijk nog stand, waarbij echter nauwelijks sprake is van een verdere ruimtelijke groei van het dorp. De eerste tekenen van kentering dienen zich aan wanneer vanaf circa 1750 de kalkfabricage snel in omvang terugloopt ten gevolge van toenemende concurrentie van elders en door het opraken van de schelpenbanken op korte afstand voor de kust.

Ondanks de optredende stagnatie vindt in 1778 een algehele vernieuwing van de Makkumersluis plaats, waarbij de breedte van de sluis-kolk van 19 op 26 voet wordt gebracht en de houten vloer wordt vervangen door een stenen op een diepte van 7 voet. Tevens wordt de wipbrug vervangen door een modernere draaibrug. De Achlumerzijl, nog in 1695 op last van de Friese Staten in steen vernieuwd, doet tijdens dit herstel van de grote sluis voor het laatst dienst en wordt na voltooiing van de werkzaamheden gedempt.

Van enige stimulerende invloed van de vergroting van de Makkumerzijl op de ontwikkeling van handel en industrie blijkt niets; gedurende de Franse tijd, aan het begin van de 19de eeuw, zet de economische teruggang in steeds sterkere mate door.

De regelmatig ondernomen pogingen om door het stichten van nieuwe bedrijven de ontwikkeling ten goede te keren blijken weinig succesvol te zijn. De glasblazerij, gesticht in tweede helft van de 18de eeuw, verdwijnt in 1807; de papiermolen weet als enige in Friesland weliswaar de gehele 19de eeuw met moeite stand te houden, maar verdwijnt uiteindelijk aan het begin van de 20ste eeuw evenals de oliemolen aan de Kleine Zijlroede en de leerlooierij op de terp.

Vooraf gedurende de 19de eeuw leidt de inkrimpende bedrijvigheid tot een teruglopende bebouwingsdichtheid in de economisch minder sterke gebieden zoals de Slotmakersstraat en de Schans. De functioneel sterkere hoofdstructuur gevormd door Vallaat, Voorstraat, Markt en Kerkstraat heeft van deze ontwikkeling echter nauwelijks te lijden.

Op deze wijze blijft de structuur, zoals die aan het einde van de 17de eeuw tot stand was gekomen, gedurende de daaropvolgende twee eeuwen het gehele dorp vormen. De afzonderlijke benaming Statum voor de buurt bij de sluis raakt overigens geleidelijk in onbruik, zodat onder "Makkum" de gehele nederzetting begrepen wordt. Het kadastrale minuteplan, daterend uit circa 1830, geeft een duidelijk beeld van de ruimtelijke structuur van het 19de eeuwse Makkum.

In de eerste helft van de 20ste eeuw komt in de hiervoor geschetste economische situatie slechts weinig verandering.

In de dertiger jaren verdwijnen de laatste vier kalkovens aan de Grote Zijlroede. Van de vanouds bestaande bedrijven weten alleen de visserij, de scheepsbouw en de aardewerkindustrie zich te handhaven.

De opkomst van het wegvervoer ten koste van de binnenscheepvaart leidt er in deze periode toe dat een aantal watergangen binnen Makkum wordt gedempt. De noordelijke arm van de Grote Zijlroede tot aan de Waagsteeg wordt in 1903 gedempt, waardoor de Markt en het Plein ontstaan met aan het westelijk eind een nieuw post- en telegraafkantoor.

Ook de Bleekvaart en de opvaarten bij de terp verliezen hun functie en worden gedempt, zodat vrijwel alle watergangen ten noorden van De Grote Zijlroede vóór het midden van de 20ste eeuw uit het dorpsbeeld zijn verdwenen.

Over het zuidelijke deel van de terp wordt rond 1932 als doorgaande wegverbinding de Harlingerdijk gelegd, waardoor de begrenzing van de terpstructuur wordt verzwakt.

Als belangrijkste verbinding landinwaarts ontwikkelt zich de weg naar Wons, die vanaf de Kerkstraat in oostelijke richting loopt. Aan de noordzijde van deze weg, op de grens van het dan bestaande dorp, verrijst gedurende de eerste decennia van de 20ste eeuw een aantal herenhuizen met ruime tuinen.

Ook buitendijks treden gedurende deze periode belangrijke veranderingen op. Gingen de aanvankelijke plannen voor aanleg van de Afsluitdijk nog uit van een aansluiting op het Friese vasteland in de omgeving van Piaam, bij de uiteindelijke totstandkoming van de Afsluitdijk in 1932 komt Makkum aan het IJsselmeer te liggen. Na het graven van een nieuwe vaargeul en de aanleg van een buitenhaven ontstaat de mogelijkheid de buiten de kust gelegen Makkumerwaard voor de vestiging van industrie aan te wenden.

Dit laatste vindt met name plaats in de jaren na de Tweede Wereldoorlog wanneer de naar de Makkumerwaard verplaatste scheepswerf tot grote bloei komt, evenals de aan de Grote Zijlroede resterende aardewerkindustrie.

Deze economische opleving resulteert, voor het eerst sinds zo'n 250 jaar, in een verdere structurele groei van Makkum, waarbij grenzend aan de oude dorpskom nieuwe woonwijken tot stand komen. De eerste uitbreiding vindt plaats in het gebied tussen de Kerkstraat en de IJsselmeerdijk en wordt gevolg door woningbouw ten oosten van de Bleekstraat en noordelijk van de Grote Zijlroede.

Vanaf de zestiger jaren vindt de verdere uitbreiding van de woongebieden plaats op ruimer afstand ten noordoosten van de dorpskom.

Door de aanleg van een rondweg ten zuidoosten van Makkum kan het zware verkeer van en naar de industriële bedrijven worden geweerd van de smalle straten in de oude dorpskom. Deze laatste blijft echter de verzorgende functie voor het gehele dorp vervullen en krijgt daarnaast in toenemende mate betekenis als recreatief steunpunt, zowel voor de land- als de waterrecreatie.

HUIDIG RUIMTELIJK KARAKTER Ten gevolge van de zeer geleidelijke ontwikkeling vanaf de 18de eeuw heeft het huidige Makkum zijn 17de eeuwse structuur en zijn historische karakter in belangrijke mate weten te bewaren.

De in dit opzicht meest waardevolle gebieden worden gevormd door de zuidelijke arm van de Grote Zijlroede, met Vallaat en Voorstraat en de Pruikmakershoek met een deel van de Turfmarkt. Daarnaast bezitten ook de Markt, de Kerkstraat en de Krommesloot nog een grote historische herkenbaarheid.

De bebouwing langs deze straten bestaat voornamelijk uit woningen, soms afgewisseld met winkels en enkele bedrijfjes. De in een gesloten rooilijn geplaatste panden tellen één of twee bouwlagen met een kap waarvan de nok loodrecht op de straat is gericht. Het gevelbeeld wordt voornamelijk bepaald door rechte, 19de eeuwse lijstgevels met een indeling in drie traveeën en veelal een centraal geplaatste dakkapel in het voorste dakschild.

Daarnaast komen nog enige oudere klok- en tuitgevels in de straatwanden voor. De overwegend verticale gerichtheid van de gevelopeningen vormt een algemeen bebouwingskenmerk.

Het meest toegepaste bouw materiaal is bruinrode gebakken steen voor de straatgevels, terwijl de zijmuren in veel gevallen uit Friese gele steen zijn opgetrokken. Enkele gepleisterde en geverfde gevels vormen een waardevolle afwisseling in het straatbeeld. Als dakbedekking overheersen rode Oudhollandse en Friese pannen; gesmoorde blauwe pannen komen in mindere mate voor. Een opvallend kenmerk bij veel rood gedekte schilddaken is de afdekking van het voorschild met blauwe pannen.

Naast de hierboven genoemde hoofdonderdelen van de ruimtelijke structuur heeft ook het van oorsprong agrarische gedeelte van Makkum, het terpdorp, zijn specifieke karakter en historische herkenbaarheid bewaard. De kenmerkende bebouwing bestaat hier voornamelijk uit kleine woningen in één bouwlaag met schildkap, waarbij de panden vaak groepsgewijs in de groene ruimte zijn gesitueerd langs het op de terp aanwezige padenpatroon. Ook hier kenmerken de, soms bepleisterde, rode en gele baksteengevels zich door de verticale gerichtheid van de indeling.

NADERE OMSCHRIJVING VAN HET RUIMTELIJK KARAKTER

De ruimte, gevormd door Vallaat en Voorstraat vormt ongetwijfeld het gedeelte van Makkum waar de historische karakteristiek het gaafst bewaard is gebleven. Deze oost-west gerichte ruimte wordt in de lengterichting doorsneden door de zuidelijke arm van de Grote Zijlroede, waardoor het water een belangrijk stempel op het beeld drukt. Maar ook het authentieke historische karakter van de van oorsprong 17de eeuwse panden aan Vallaat en Voorstraat levert hier toe een belangrijke bijdrage.

In het westelijk deel is de hoogte van de gesloten straatwanden overwegend twee bouwlagen met kap, terwijl meer in oostelijke richting de panden één bouwlaag met kap tellen. Door het oplopen van het straatniveau in de richting van de sluis wordt het hoogteverschil in de begrenzendende straatwanden nog benadrukt.

Aan de westzijde wordt de ruimte afgesloten door hotel "De Prins" een breed 19de eeuws gebouw van twee bouwlagen met kap en een eenvoudige lijstgevel, dat door zijn verhoogde ligging op het dijklichaam een sterke ruimtelijke dominant vormt.

De ten zuiden daarvan gelegen Makkumersluis is in belangrijke mate bepalend voor het historische karakter van dit deel van het dorpsgezicht. Door het hoogteverschil ten opzichte van het Vallaat levert de sluis tevens een bijdrage aan de ruimtevorming, waarbij echter het doorzicht naar de open ruimte buiten de dijk een belangrijk element voor visuele beleving van binnen uit vormt.

Aan de oostzijde staat de ruimte van Vallaat en Voorstraat in een min of meer open verbinding met de omgeving van de Turfmarkt en het oudere deel van de Grote Zijlroede. De ruimtelijke beëindiging komt hier tot stand in de vorm van een insnoering veroorzaakt door het doorlopen van de bebouwing aan de Krommesloot. Een eenvoudig witgepleisterd pandje van één bouwlaag onder schilddak op de hoek van de Grote Zijlroede en de Krommesloot neemt bij deze ruimtevorming een uiterst belangrijke plaats in.

Een ijzeren klapbrug uit 1910, gelegen tegenover de Waagsteeg, deelt de beschreven ruimte in tweeën, waarbij de tamelijk fragiele brugopbouw de samenhang tussen het oostelijk en het westelijk deel laat bestaan. Het gedeelte ten westen van de brug is, door overwegend twee bouwlagen tellende, rijk gedetailleerde 19de eeuwse gevels, voornamer van karakter dan het oostelijk deel, waar de bebouwing aan het Vallaat uit één bouwlaag met kap bestaat en de Pruikmakershoek vrijwel geheel uit achterzijden van percelen is opgebouwd. Uit deze oriëntatie van de bebouwing aan de Pruikmakershoek is de omlegging van de Grote Zijlroede, die in 1606 plaatsvindt, nog steeds af te lezen.

Voor de gehele ruimte geldt dat de profielindeling, waarin de stoepenstrook langs de gevels aan het Vallaat bewaard is gebleven, aan het historisch waardevolle karakter in belangrijke mate bijdraagt. Slechts een onderbreking in de straatwand van zowel het Vallaat als de Voorstraat vormt een verstoring van de ruimtelijke opbouw.

De Markt en het Plein, ontstaan door demping van een deel van de oorspronkelijke Grote Zijlroede, vormen een tweede structuurbepalend gegeven in het tegenwoordige Makkum.

Het Plein, gelegen ter plaatste van de in 1542 opnieuw gegraven Zijlroedemonding, onderscheidt zich zowel door zijn richting als door zijn ruimtelijke indeling van de meer oostelijk gelegen Markt. Het Plein vormt daardoor een afzonderlijke, naar het westen iets smaller wordende, ongelede ruimte met licht gebogen straatwanden. Sterk bepalend voor het beeld is het laat 19de eeuwse Post- en Telegraafkantoor, een fors pand van twee bouwlagen met kap dat de westelijke beëindiging vormt en het Plein visueel afschermt van het erachter gelegen dijklichaam.

De noordelijke en zuidelijke straatwanden bestaan hoofdzakelijk uit panden van twee bouwlagen met een aankapping boven de gootlijst. Hoewel ten gevolge van de hier gevestigde winkelfunctie de benedenverdiepingen soms ingrijpend zijn gewijzigd, hebben de gevels voor het overige het historische karakter in belangrijke mate bewaard.

De bebouwing aan de Markt draagt overwegend dezelfde kenmerken als die aan Het Plein, met dien verstande dat het aantal winkels in oostelijke richting geleidelijk afneemt.

In de profielindeling van de Markt is het historisch aspect goed herkenbaar gebleven doordat bomerijen ter weerszijden van de hoofdrijbaan een ruimtelijke opdeling tot stand brengen welke een duidelijke relatie vertoont met de oorspronkelijke profilering voordat de Grote Zijlroede hier werd gedempt. In het huidige profiel neemt de hoofdrijbaan de plaats in van het water, terwijl aan weerszijden smallere afzonderlijke rijbanen zijn gelegen, die van de gevelwand zijn gescheiden door een stoepenstrook.

Door de knik in het straatbeloop wordt de Markt aan de westzijde ruimtelijk afgesloten door de bebouwing aan Het Plein. Aan de oostzijde staat de straatruimte via de Turfmarkt-Pruikmakershoek in directe relatie met de open ruimte van de Grote Zijlroede, waardoor de historische herkenbaarheid van de Markt nog wordt vergroot.

De aanwezigheid van het resterende gedeelte van de noordelijke arm van de Grote Zijlroede levert een belangrijke bijdrage aan het historisch waardevolle beeld van de Pruikmakershoek en het tegenoverliggende deel van de Turfmarkt. Overigens wordt dit beeld vooral bepaald door de gaaf bewaard gebleven 18de en 19de eeuwse top- en lijstgevels in de straatwanden aan weerszijden.

Op de hoek van de Waagsteeg staat het laat-17de eeuwse waaggebouw, dat zowel door zijn goothoogte van drie bouwlagen als door de detaillering van gevels een klokketorentje een sterk accent in het bebouwingsbeeld vormt. De overige bebouwing telt afwisselend één of twee bouwlagen met kap en is van de rijbaan gescheiden door een privé-stoep met hek of stoeppalen.

Oostelijk van de splitsing van de Grote Zijlroede treedt een sterke verandering op in het ruimtelijk karakter. De bebouwing van de Turfmarkt loopt weliswaar door, doch bestaat hier uitsluitend uit lage, overwegend 19de eeuwse woningen in een niet aaneengesloten rooilijn. Tevens treedt hier een aanmerkelijke verbreding van het ruimtelijk profiel op en krijgt de Grote Zijlroede aan de zuidzijde een brede, met gras begroeide oever, zodat er een sterk contrast ontstaat met de, hiervoor beschreven, meer besloten ruimten. Voor de belevingswaarde en de historische herkenbaarheid van Makkum is dit ruimtelijk contrast van groot belang.

De historische bebouwing aan de Turfmarkt vindt zijn beëindiging in een aantal 18de eeuwse bedrijfsgebouwen van twee bouwlagen met kap, waarin vanouds een aardewerkfabriek is gevestigd. De meer oostelijk gelegen woonbebouwing heeft geen historische betekenis doch vormt een ruimtelijke begeleiding van de doorlopende Grote Zijlroede.

Aan de zuidzijde van het water wordt de ruimtebegrenzing gevormd door enige verspreid gelegen groepjes van lage bebouwing, die op ruime afstand van de groene oever zijn gelegen.

Aan de oostzijde wordt de bij het dorpsgezicht aansluitende ruimte van de Grote Zijlroede visueel afgesloten door de brug in de rondweg.

De Kerkstraat vormt de hoofdas van de stedenbouwkundige structuur ten noorden van de Markt en Het Plein.

Deze straat heeft, bij een volkomen recht beloop, een profielbreedte die naar het zuiden toe iets afneemt, waardoor de Kerkstraat zich bij de aansluiting op de Markt als ondergeschikt manifesteert zonder dat dit ten koste gaat van de herkenbaarheid als hoofdstraat.

De gesloten straatwanden zijn opgebouwd uit panden van één of twee bouwlagen met kap, waarin zowel woon- als winkelfuncties zijn gevestigd. Het beeld wordt voornamelijk bepaald door 19de eeuwse gevels met daklijst en aankapping, daarnaast komen ook enkele oudere tuit- en klokgevels voor.

Ter plaatse van de Rooms-Katholieke kerk is de straatwand onderbroken, waardoor de ruimtelijke opbouw op de hoek van de Middenstraat enigszins is verstoord.

In het noordelijk deel van Kerkstraat komen nog privé-stoepen bij de woningen voor. Meer naar het zuiden zijn deze elementen verdwenen en sluiten de smalle trottoirs direct op de gevels aan.

De Bleekstraat, ongeveer evenwijdig aan de Kerkstraat gelegen, kent door zijn ontstaan langs een slingerende vaart een sterk gebogen beloop. Ondanks het feit dat de profielbreedte door de demping van de Bleekvaart ruim bemeten is, geeft deze kromming aan de straat een redelijk besloten ruimtelijk karakter.

Aan dit karakter wordt voorts in belangrijke mate bijgedragen door een bomenrij in de lengterichting van de straatruimte.

De beide straatwanden van de Bleekstraat vertonen sterke onderlinge verschillen. Aan de oostzijde, van oorsprong grenzend aan de weg, ligt in één rooilijn een gesloten bebouwingswand van voornamelijk woonpanden in één of soms twee bouwlagen met kap. Op de zuidoostelijke hoek springt de bebouwing naar voren waardoor een sterke versmalling van straatruimte ontstaat, die de overgang vormt naar de Markt. De westelijke straatwand van de Bleekstraat is samengesteld uit zijgevels van panden gericht op de oost-west gesitueerde stegen en uit jongere, naar de Bleekstraat gerichte panden. Deze bebouwing volgt min of meer het beloop van de voormalige Bleekvaart, daardoor een verspringende rooilijn is ontstaan en het geheel een rommelige opbouw vertoont.

Het gebied tussen de Kerkstraat en de Bleekstraat wordt door een aantal oost-west lopende straten en stegen doorsneden, waarvan de Middenstraat de voornaamste is. Deze straat, van oorsprong Wijde Steeg geheten, heeft een aaneengesloten bebouwing van overwegend woningen in één bouwlaag met kap. In de straatwanden komen zowel 19de eeuwse gevels met een gootlijst en aankapping als 18de eeuwse topgevels voor.

De trottoirs aan weerszijden van de rijbaan sluiten direct op de gevels aan.

Meer naar het noorden loopt de Schoolsteeg, een smalle binnenstraat met kleine, dicht opeen gebouwde panden. Vrijwel alle bebouwing is als opslagruimte of garagebox in gebruik, met uitzondering van een enkele woning gelegen aan een open binnenruimte aan de zuidkant van de steeg.

Aan de noordelijkste verbinding, de Tuinstraat, is alle bebouwing afgebroken. De daardoor ontstane binnenruimte, voor zover niet in beslag genomen door de tuinen van de omringende panden, is ingericht als parkeerterrein waardoor er van een herkenbaar straatprofiel geen sprake meer is.

Ten westen van de Kerkstraat liggen de Slotmakersstraat en de Vermaningsteeg, vanouds een menggebied van woningen en kleine bedrijfjes.

Aan de Slotmakersstraat heeft de aaneengesloten 19de- en vroeg 20ste eeuwse bebouwing dit functiebeeld behouden, doch in het overige gebied is een groot aantal panden nog slechts in gebruik als opslagplaats of autobox. Verder heeft sanering van een aanzienlijk deel van de bebouwing ertoe geleid dat het straatbeeld sterk is verbrokkeld. De Vermaningsteeg heeft zijn woonfunctie nagenoeg geheel verloren en fungeert als achterstraat voor de bebouwing langs de noordzijde van Het Plein. Alleen de rooilijnen geven hier nog enige historische herkenbaarheid, waarbij de sterke verspringing bij de aansluiting op de Kerkstraat ruimtelijk van belang is.

Aan de zuidzijde van Makkum bevindt zich de Krommesloot, die de verbinding vormt tussen de Grote en de Kleine Zijlroede. Langs de weg aan de oostzijde hiervan, direct aansluitend op de hoek met het Vallaat, staan in een gesloten rooilijn lage, overwegend, 19de eeuwse woningen. Op de westelijke oever wordt de ruimtebegrenzing gevormd door meer losstaande bebouwing, waarbij vooral de gevel van het meest zuidelijk gelegen pand, een van oorsprong 17de eeuws pakhuis, in het oog springt.

De onlangs vernieuwde klapbrug over de Krommesloot sluit, samen met een aangrenzende witgepleisterde vrijstaande woning, de straatruimte aan de noordzijde af. Naar het zuiden, waar ook de oostelijke bebouwing niet meer aaneengesloten is, gaat de Krommesloot over in de groene open ruimte tussen de Kleine Zijlroede en de IJsselmeerdijk. In samenhang met deze ruimtelijke overgang krijgen ook de oevers van de Krommesloot, die bij de brug als kademuur zijn uitgevoerd, door toepassing van houten beschoeiingen en begroeide wal-kanten in zuidelijke richting een afnemend steenachtig karakter. Ten zuiden van het Vallaat liggen de Schans, de Brouwerssteeg en de Blokmakersstraat. Het betreft een gebied dat door de economische stagnatie na de 17de eeuw niet meer tot ontwikkeling is kunnen komen.

De bebouwing bestaat uit lage, langs paden en stegen gegroepeerde woningen en schuren, waarin de historisch-ruimtelijke opbouw redelijk herkenbaar is gebleven. Aan het specifieke karakter van het gebied wordt nog bijgedragen door het hoogteverschil met de aangrenzende IJsselmeerdijk, waarin een aantal woningen aan de Schans deels is ingebouwd.

Aan de zuidzijde van de Schans is, ten gevolge van de demping van de monding van de Kleine Zijlroede, een onduidelijke ruimtelijke situatie ontstaan, waaraan de willekeurige situering van een aantal bedrijfsloodsen mede debet is.

Als ruimtelijke en structurele verbinding tussen de beide historische nederzettingen is, behalve de Kerkstraat en de Buren, ook de IJsselmeerdijk herkenbaar gebleven.

Als het ware gelegen aan de kop van een aantal historische structuurlijnen vormt de dijk ten noorden van de sluis de beëindiging van het stratenpatroon van Makkum. In ruimtelijk opzicht wordt dit beeld nog versterkt door enige op de kruin van de dijk gelegen lage 17de en 18de eeuwse woningen, die samen met het hoogteverschil en het aangrenzende IJsselmeer aan de Achterdijk een geheel eigen karakter geven.

Noordelijk hiervan loopt het verder onbebouwde dijklichaam als een afzonderlijk element langs een jongere woonwijk om vervolgens bij de terp weer op de historische nederzettingsstructuur aan te sluiten.

Samen met een aangrenzend gedeelte van de Ds. Touwenlaan vormde de Buren zowel de weg- als de waterverbinding met het noordelijk gelegen terpdorp. Hoewel het water gedempt is bleef de herkenbaarheid van de historische verbinding bewaard. De zware beplanting in de tuinen van de vrijstaande 19de eeuwse herenhuizen ten noordoosten van Buren speelt hierbij in ruimtelijk opzicht een belangrijke rol. De bebouwing aan de westzijde van de Buren bestaat voornamelijk uit woningen in één bouwlaag met kap, in een sterk gesloten rooilijn die het gebogen beloop van de straat volgt. Naast enige topgevels komen vooral lijstgevels met een aangekapt dak voor. De recent gebouwde Gereformeerde Kerk neemt door zijn massaliteit en zijn enigszins halfslachtige situering een afwijkende plaats in binnen deze straatwand.

De bebouwing, die aanvankelijk rechtstreeks aan het trottoir grenst, wijkt naar het noorden gaande geleidelijk iets terug zodat daar een strook voortuinen een begeleiding vormt in de ruimtelijke overgang naar het terpdorp. Deze overgang manifesteert zich het duidelijkst waar de weg rond een voormalige boerderij naar het westen afbuigt in de richting van de IJsselmeerdijk.

Op de terp wordt de weg aan de noordzijde begeleid door een aantal dicht aaneengebouwde lage woningen die deel uitmaken van de terpbebouwing. Een ondiepe strook voortuintjes, begrensd door hekken, scheidt deze panden van de weg.

Aan de zuidzijde staan vrijstaande en rijenwoningen van twee bouwlagen met kap, die de noordelijke bebouwing van een aangrenzende woonwijk vormen. Door de diepe voortuinen en de relatief lange en forse woningblokken heeft de Harlingerdijk hier een ongelede en willekeurige ruimtelijke opbouw.

De Kerkeburen, waaraan de eigenlijke terpbebouwing is gelegen, kenmerkt zich door een kleinschalige structuur, waarbinnen een aantal hoofdelementen is te onderscheiden.

De Hervormde Kerk vormt met het door bomen omgrensde kerkhof een belangrijk ruimtelijk herkenningspunt. Ten zuidoosten en ten westen hiervan bevinden zich twee bebouwingsconcentraties van voornamelijk woningen in één bouwlaag met schild- of zadeldak. Deze beide bebouwingsconcentraties worden van elkaar gescheiden door een open ruimte ten zuidwesten van de kerk.

Ten noorden van de terp ligt een recent bejaardenhuis, waarvan het vier bouwlagen tellende hoofdgebouw in scherp contrast staat met zowel de kleinschalige bebouwingsstructuur op de terp als het aangrenzende open weidelandschap. De bebouwing ten zuidoosten van de kerk ligt op het hoogste deel van de oorspronkelijke terp. Dit gebied is ontsloten door een circa 2 1/2 m brede klinkerstraat waarlangs de lage bebouwing op wisselende afstand is gegroepeerd. Door afgraving is aan de oostzijde een sterk hoogteverschil tot stand gekomen, dat een belangrijke bijdrage levert aan de herkenbaarheid van de terp in de huidige situatie. Deze opbouw resulteert in een kleinschalig en gevarieerd ruimtelijk beeld. De vele beplanting, vooral op het afgegraven deel van de terp draagt er mede toe bij dat dit gedeelte van de Kerkeburen zich kenmerkt door een besloten karakter.

Aan de westzijde van deze bebouwingsconcentratie loopt een smalle ontsluitingsweg vanaf de Harlingerdijk, langs het kerkhof naar de Engwierderlaan. Deze weg ligt op de overgang naar het onbebouwde deel van de terp en heeft, hoewel minder besloten, eenzelfde afwisselende opbouw als het hiervoor beschreven gebied.

De kosterwoning, een laag 20ste eeuws pand met aangekapt zadeldak, vormt de ruimtelijke beëindiging van deze bebouwingsconcentratie, oostelijk van de kerk vormt de weg de grens tussen het kerkhof en het open weidegebied.

Langs de zuidzijde van het kerkhof geeft een smal voetpad verbinding met de bebouwing ten westen van de kerk. Dit pad, begeleid door hagen, moestuinen en enige graslandpercelen, biedt een afwisselend beeld op het onbebouwde deel van de terp waarlangs het voert.

De twee lage woningen onder zadeldak, die aan de westzijde van het pad zijn gelegen, maken deel uit van de tweede bebouwingsconcentratie op de terp. Deze bestaat verder uit enige kleine 19de eeuwse woningen in één bouwlaag onder schilddak, op wisselende afstand ten noorden van het pad tussen de kerk en de IJsselmeerdijk. Door deze situering vormt deze bebouwing samen met de bijbehorende erfbeplanting de noordelijke begrenzing van het onbebouwde terpgedeelte tussen de kerk en de dijk. De doorgaande weg, die langs de voet van de dijk verder naar het noorden loopt, verlaat daardoor via een sterke ruimtelijke versmalling de terp en daarmee het dorpsgezicht van Makkum.

BEGRENZING VAN HET AANGEWEZEN GEBIED

De beschreven kwaliteiten van de historisch-ruimtelijke structuur van Makkum, van de bebouwing waaronder 57 beschermde monumenten, en de herkenbaarheid van de historische ontwikkeling in het dorpsbeeld rechtvaardigen een aanwijzing als beschermd dorpsgezicht ex artikel 20 van de Monumentenwet.

Tot het beschermde dorpsgezicht behoren de samenhangende hoofdonderdelen van de ruimtelijke structuur, waaruit de historische ontwikkeling is af te lezen.

Hiertoe behoren het gebied van de Grote Zijlroede en de Markt, ten zuiden daarvan de Krommesloot en de Kleine Zijlroede en ten noorden daarvan het gebied gelegen rondom de Kerkstraat en de Bleekstraat.

Voorts dient hiertoe de terpsituatie te worden gerekend, alsmede de twee assen waarlangs deze verbonden is met de rest van kern, te weten de Buren en de IJsselmeerdijk.

De recente woonwijken ten noordoosten van de dorpskom en het woongebied tussen de Kerkstraat en de IJsselmeerdijk zijn gelegen buiten de begrenzing van het historische dorpsgezicht.

Bij het bepalen van de concrete grens van het aangewezen gebied hebben zowel structurele als ruimtelijke overwegingen een rol gespeeld. Zo zijn zowel bij het Singeltje als bij de Kleine Zijlroede aangrenzende open ruimten binnen de begrenzing gelegen, omdat deze een belangrijke bijdrage leveren aan de herkenbaarheid van het historische nederzettingsspatroon ter plaatse. Bij de Grote Zijlroede is de oostelijke grens gelegd op de - weliswaar niet historisch bepaalde - plaats van de brug in de rondweg, in verband met de duidelijke ruimtebegrenzende werking. De aanwezigheid van hoge industriebebouwing op de Zuidwaard gaf aanleiding tot situering van de begrenzing in het water van de buitenhaven.

De begrenzing van het beschermde dorpsgezicht is weergegeven op de bijgevoegde kaart nr. 212-I.

RESULTAAT
GEVOERD OVERLEG

Overeenkomstig het bepaalde in artikel 20 van de Monumentenwet zijn de Monumentenraad, de Gemeenteraad van Wonseradeel, Gedeputeerde Staten van Friesland en de Rijksplanologische Commissie gehoord inzake het voorstel om Makkum aan te wijzen als beschermd dorpsgezicht.

Genoemde instanties hebben alle positief geadviseerd met betrekking tot de voorgenomen aanwijzing. Gedeputeerde Staten wezen daarbij op de in voorbereiding zijnde bouw van een woning op een terrein aan de Kleine Zijlroede, met het verzoek hiermee bij de verdere afronding van de aanwijzing rekening te houden.

In verband hiermee is het betreffende perceel, dat door realisering van het bouwplan zijn relatie met het tegenovergelegen open gebied verliest en deel gaat uitmaken van het aangrenzende nieuwbouwwijkje, buiten de aanwijzing gelaten.

Naar aanleiding van een opmerking van de Rijksplanologische Commissie over dit recent gerealiseerde nieuwbouwgebied is het kaartmateriaal bij de aanwijzing geactualiseerd, waarbij de begrenzing aan de bestaande situatie is aangepast.

RECHTSGEVOLG
AANWIJZING

Ter effectuering van de bescherming van een aangewezen dorpsgezicht moet, ingevolge artikel 37, lid 5 van de Wet op de Ruimtelijke Ordening, een bestemmingsplan worden ontwikkeld of herzien. De toelichting op de aanwijzing als beschermd dorpsgezicht kan daarbij voor het beschermingsbelang als uitgangspunt dienen.

Doel van de aanwijzing is de karakteristieke, met de historische ontwikkeling samenhangende, structuur en ruimtelijke kwaliteit van het gebied te onderkennen als een zwaarwegend belang bij de verdere ontwikkelingen.

De aanwijzing beoogt op die wijze een basis te geven voor een ruimtelijke ontwikkeling die recht doet aan de aanwezige kwaliteiten, daarvan gebruik maakt en daarop voortbouwt.

Vooruitlopend op de formele aanwijzing als beschermd dorpsgezicht is door de gemeenteraad van Wonseradeel op 26 maart 1984 het bestemmingsplan "Makkum-Kom" vastgesteld, gericht op het behoud van de historisch-ruimtelijke karakteristiek van het thans aangewezen dorpsgezicht.

Blijkens het advies van de Monumentenraad aan Gedeputeerde Staten is het beschermingsbelang door middel van het betreffende bestemmingsplan in voldoende mate veiliggesteld, zodat de wettelijk verplichte planherziening achterwege kan blijven.

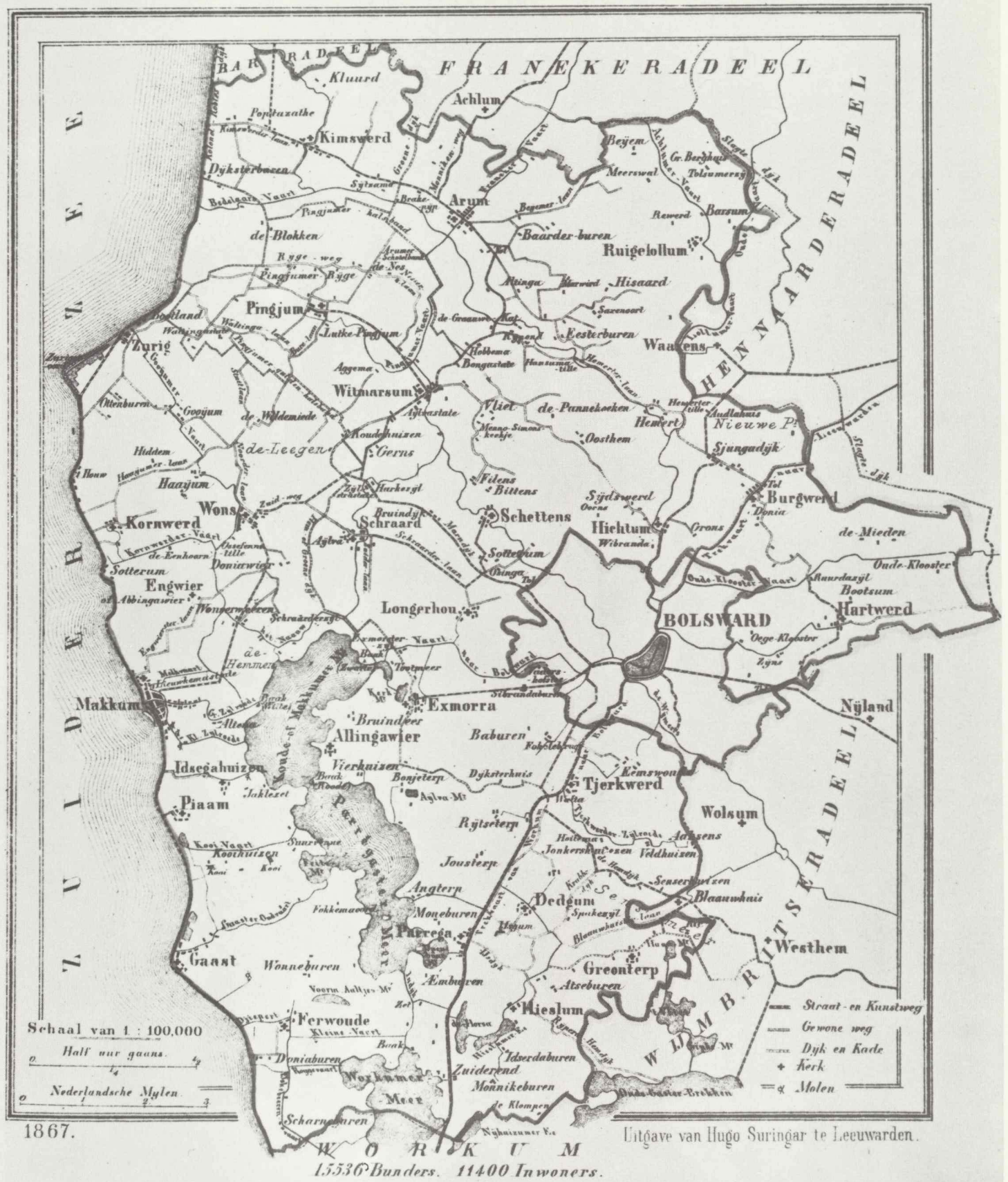

MAKKUM; uit de atlas van Schotanus, 1718.

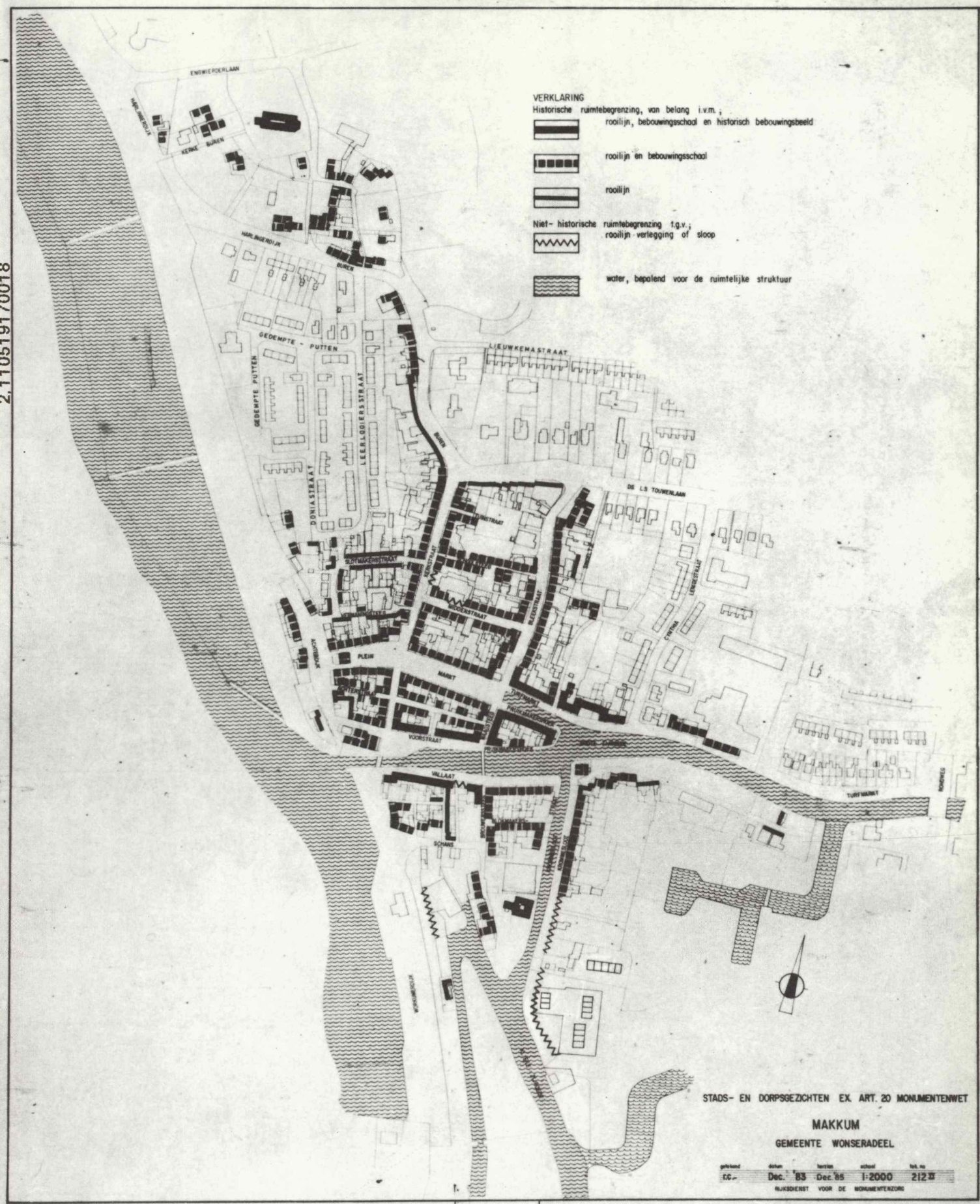
MAKKUM; kadastrale minüteplan, ca. 1825.

2.110519170017

2.110519170018

MAKKUM; luchtfoto.